

ROLUL DE COMUNICATORI AL BIBLIOTECARILOR

Ion STOICA

STUDII ȘI CERCETĂRI

Abstract

The article is about a library communication function. In the last years the communicative function of the information structure was approached in the special literature with a high frequency, but is poor and lack of depth in the treatment of the librarian role in communication. The article lists the changes produced in the society and reflected in library activities. The reality of the modern libraries highlights the set of forms of communication where the librarian is implicated. The article mentions new representative interactive form with a powerful force of communication and underlines the importance of the integration in the information energy flow of the information specialist and notes the importance of the communication education of the librarians.

Keywords: communication, librarians, information specialist, communication education, communication function in information structure.

Nu știm destul despre determinarea și implicarea comunicațională a diferitelor profesii. Știm, însă, că nicio profesie nu se poate dezvolta în afara fluxurilor de comunicare ale domeniului și că intensitatea și calitatea comunicării profesionale reflectă, deși în proporții încă incerte și în forme încă imprecis conturate, nivelul preocupărilor pentru performanță. Oricâte conexiuni, adiacențe și cauzalități ar sta la temelia progresului unui câmp profesional, o severă analiză multiunghiulară, din perspectivă contemporană, conduce în mod inexorabil la evidențierea priorității componente comunicaționale. Pentru profesiile infodocumentare, imperativul comunicării largi și profunde este, astăzi, incontestabil.

Informația este matriceală, dar comunicarea este, cu necesitate, consecințială. La scară generală, relația pare, adesea, ambiguă însă, la scară infodocumentară, traseele sunt, în ultima vreme, mai ușor de urmărit, finalitățile pot fi decelate și investigate rațional.

Bibliotecarii, profesioniștii tradiționali ai celor mai cunoscute și mai răspândite structuri infodocumentare au devenit purtătorii sensului contemporan al existenței acestor organizații unice ale societății. Arhetipul biblioteconomic nu a favorizat abordarea comunicațională a profesiei, ba, dimpotrivă, a încurajat persistența reprezentărilor comune, instalate solid, de milenii, bazate pe scheme statice, aproape contemplative și chiar mistice, izolaționiste și atemporale. Dar, nu trebuie ignorat faptul că salvarea memoriei omenirii a fost tocmai consecința acestui arhetip, urmarea unei, în realitate, lăudabile capacități de adecvare la presiunile vremurilor. A fost nevoie de o întreagă și dramatică revoluție a mișcării informației pentru ca o profesie cu vocație comunicațională profundă să-și descopere o nouă filosofie, noi modalități și mijloace de acțiune, din ce în ce mai conforme cu misiunea ei teleologică fundamentală. De aceea, o discuție despre funcția de comunicare a bibliotecilor trebuie să pornească, în special, de la principiile integrative și participative ale contemporaneității, de la nevoia de recorelare a acestei profesii cu alte zone ale mișcării informației, în numele vechiului ideal de punere în comun a întregului lor potențial de cunoaștere.

Flexibilizarea modelului profesional biblioteconomic, din această perspectivă, presupune reconsiderarea tuturor fundamentelor principale și a tuturor etapelor procesuale. Debutul oricărei abordări la nivelul modelului este abordarea strategică, înțelegerea caracteristicilor epocii și a sistemismului informațional. Fără informație, comunicarea nu există și fără participare generalizată societatea modernă intră în colaps. Dacă structurile infodocumentare sunt fundamental comunicaționale, înseamnă că toate caracteristicile lor de agenții de comunicare trebuie să se regăsească, în forme specifice, în profilul modelului profesional. Orice proiecție în folosul creșterii performanțelor structurilor infodocumentare trebuie tradusă în politici formative, în forme de integrare globală, în programe de acțiune, în modalități de evaluare. Comunicarea performantă în sfera cultural-științifică nu este o rezultată spontană, nu se realizează într-un cadru al izolării, ci se învață sistematic, într-un spațiu deschis tuturor cooperărilor. Dinamica interioară a cunoașterii se manifestă, în primul rând, prin dinamica informațională, prin stimularea conexiunilor și prin abordarea critică a rezultatelor. La rândul ei, comunicarea are o dinamică puternic susținută de motorul intermedierei, de profesii care se corelează prin metodologii, limbaje și responsabilități compatibile.

Bibliotecarii au avut întotdeauna dificultăți și restanțe în a-și conceptualiza domeniul, dar, în ultimele decenii, au operat cu înlesnire și cu determinare cu virtuțile simbolizării și clasificării, adică au pus în operă elementele de funcționalizare superioară a comunicării profesionale. Acest efort comun a însemnat depășirea înțelegerii comunicării doar ca un simplu proces de relație semantică între emisie și recepție. Conștiința imperativului punerii în comun a sensurilor complexe și variate ale mesajelor a condus, treptat, la aprofundarea diferitelor etape ale acestor relații, la tratarea specifică și, în același timp, unitară a tuturor stărilor comunicaționale care se dezvoltă în cadrul fluxurilor infodocumentare.

Natura integral informațională a profesiilor infodocumentare, atât de evidentă încă din prima jumătate a secolului XX, a facilitat noi accepții și forme de acțiune. N-a fost ușor nici pasul pentru înțelegerea corelației dintre caracteristicile comunicaționale ale structurilor infodocumentare și acțiunile consecințiale legate de atitudinea și comportamentele profesioniștilor informației din acest cadru structural. Și a trecut, de asemenea, destul de mult timp de la înțelegerea legăturii amintite și dinamica tabloului general al mișcării profesionale

reale. Literatura de specialitate a abordat, în ultimele trei decenii cu o mare frecvență, problematica funcției comunicaționale a structurilor infodocumentare, dar e încă săracă și lipsită de profunzime în tratarea rolului principal de agenți de comunicare al bibliotecarilor. E greu de admis că organizațiile din perimetrul informației, inclusiv bibliotecile, pot fi performante utilizând profesioniști fără abilități de comunicare și fără convingerea că, astăzi, rațiunea de a fi a acestor structuri nu poate fi alta decât comunicarea.

Adecvarea conceptuală, atitudinală și comportamentală a bibliotecarilor se pot realiza doar ca rezultat al unei strategii globale, consecvent tradusă în politici raționale, pe toate planurile și construite preponderent din perspectivă comunicațională. Capacitățile de comunicare ale bibliotecarilor pot conduce spre evoluții benefice, nu numai în interiorul profesiilor specifice, ci și în zonele exogene, din amonte și din aval, pe tot cursul sinuos și complicat al receptării informației. Toate procesele și evenimentele biblioteconomice, de orice natură și de orice extensie, pot fi compromise de incompetența comunicatorilor, de lipsa de adecvare, de pertinență și de ținută publică ale acestora.

Bibliotecarii sunt comunicatori speciali care dispun de cel mai diversificat instrumentar de comunicare, de toate avantajele coroborării existenței stocurilor de informații proprii cu disponibilitățile sistemice. Ei sunt profesioniștii privilegiați care pot utiliza inteligent sensurile și fluxurile integratoare ale mișcării contemporane a informației. Ce bază mai bună poate avea comunicarea în perimetrul cultural-științific? Bibliotecarii nu sunt doar agenții unei sfere dinamice de intermediere, ci sunt, în același timp, producători și comunicatori de energie informațională. Chiar dacă este vorba despre o energie greu de cuantificat, aceasta este o forță catalitică fără de care motorul informațional nu poate funcționa decât la o putere mult mai redusă, departe de cerințele societății moderne.

Integrarea în fluxul energetic informațional este, de asemenea, cum am subliniat deja, o problemă de strategie, de competențe și de organizare sistemică, la care profesioniștii informației sunt obligați să răspundă. Energia informațională se manifestă prin fluxuri interferente, convergente și divergente, prin obiecte informaționale de o mare diversitate și, mai ales, prin forța comunicațională a celor care știu să organizeze, să disponibilizeze și să promoveze informația la nivelul colectivităților și al indivizilor. Efectele energiei informaționale traversează toate câmpurile mișcării ideilor, iar spectrul general al consecințelor este indescrribibil, în extensie și în profunzime. Deși bibliotecarul este considerat încă profesionistul mai puțin implicat în comunicarea dinamică, el produce situații și elemente comunicaționale cu un important potențial, simboluri și entități care „vorbesc” în locul lui sau împreună cu el, orientează, coroborează, transmit mesaje, se înscriu semnificativ în ansamblul comunicațional al societății. Întregul sistem de referințe al structurilor infodocumentare se bazează pe cunoștințele, abilitățile și voința de acțiune a acestora, pe capacitatea lor de implicare și de coordonare, adică tocmai pe factorii care determină caracterul sintetizator al funcției de comunicare.

Potențialul și realitatea funcțională a bibliotecilor moderne pun în evidență un ansamblu de forme unisensuale și bisensuale de comunicare, în care sunt implicați bibliotecarii. Istoria recentă a acestor profesii indică modificări importante ale locului comunicării în practica profesională cotidiană. A crescut și a devenit mai reprezentativă zona formelor bisensuale, interactive, cu o mare forță de comunicare. Convergențele formelor unisensuale și bisensuale sunt impresionante prin consecințele lor și prin raporturile de complementaritate, precum și prin tendința de prevalență, în ultima vreme, a formelor interactive. Cel mai intensiv perimetru de comunicare, în care se verifică în fiecare zi capacitățile comunicaționale interactive ale bibliotecarilor este cel al serviciilor publice. Formele unisensuale, cataloagele, bibliografiile, unele acțiuni precis direcționate, oferta structurală, în ansamblu, au și ele un rol fundamental în activitățile de comunicare pentru că se bazează, în esență, pe concluziile numeroaselor modalități de testare, de analiză și de sintetizare, prin comunicare directă, a nevoilor utilizatorilor.

Nevoia de comunicare determină conținutul și dinamica profesiilor de intermediere. Comunicarea, directă sau indirectă, ca obiectiv principal al tuturor programelor formative, începe să fie markerul cel mai puternic al gândirii profesionale și al expectanțelor bibliotecarilor, expresia contemporană superioară a deontologiei lor de breaslă. Această filosofie și direcție de acțiune nu reprezintă o opțiune arbitrară a formatorilor profesioniștilor din spațiul infodocumentar, ci un corolar al dezvoltării contemporane a mișcării informației. Cercetarea stadiilor diferitelor categorii de mesaje demonstrează cât de necesară este intermedierea în procesele de regăsire a informațiilor și de punere în relație a surselor și a conținuturilor acestora. Educația pentru comunicare trebuie să abordeze toate procesele intermediării infodocumentare și, cu deosebire, trebuie să investigheze zona serviciilor de referințe și de legătură directă cu toate categoriile de solicitanți de informații. În această zonă, rolul de comunicatori al bibliotecarilor are cele mai generative consecințe. Aici se pot decela și pune în aplicare cele mai adecvate forme de interconexiune, traducerea comunicațională a fiecărei etape de intermediere, repotențarea comunicării verbale, abandonată în trecut, esențializarea mesajelor, adoptarea celor mai favorabile interfețe ale programelor informatizate, orientarea în acest sens a atitudinilor și a comportamentelor profesionale.

În teritoriile comunicării se pot descoperi și valorifica cele mai productive forme de cooperare profesională, astfel încât întregul structurii să se comporte sistemic, utilizatorii să devină parte integrantă, în sens activ, a

mișcării informației. Singura amenințare reală pentru bibliotecari, din punct de vedere profesional, este tocmai abstragerea din fluxurile de comunicare, izolarea savantă sau neputincioasă, ignorarea formelor vii de relație interumană. Printr-o comunicare performantă, realizată inclusiv prin însușirea unor tehnici moderne de comunicare, bibliotecarul devine un factor constructiv al receptării critice și un reper de imagine cu o importantă forță de promovare a valențelor informației.

Pe de altă parte, educația pentru comunicare a bibliotecarilor nu trebuie să se limiteze la relația directă cu utilizatorii. Prezența lor în presă, nu doar în cea profesională, construirea unor evenimente informaționale puternic iradiante, implicarea în fluxurile informaționale curente, cultural-științifice și de altă natură, pot reprezenta nu numai contribuții necesare la reconsiderarea profesiilor infodocumentare și la recunoașterea capacității profesioniștilor, ci și participări productive la dinamica generală a comunităților.

Comunicarea este un teritoriu atât de vast și o sferă de nevoi atât de neîmplinite încât izolarea, indiferența, sfioșenia unor specialiști funciar legați de comunicare devin, în fapt, carențe etice majore și expresia nedorită a unui management vetust, lipsit de viziune și de forță.

Prof. univ. dr. Ion STOICA